

πάτρου¹ αναφέρεται ως παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, τὸ θρόνον μετὰ τοῦ λωτοῦ, ὅπερ ὡσαύτως σημαίνει ὅτι ὑπῆρχεν εἰς ὁμοίαν τοποθεσίαν ἤτοι εἰς παρόχθιον καὶ ταπεινὸν μέρος. Τέλος εὐρίσκωμεν χωρίον τι τοῦ Εὐσεβίου² ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡμετέρου θρόνου. Ὁ Εὐσεβίος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ὑψουράγιος, πρόσωπον μυθολογικῶν τῶν Φοινίκων, ἐφευρε πρώτος τὴν κατασκευὴν καλυβῶν ἐν Ὑρῷ συμπλεκόμενον ἐκ καλαμίου, θρόνου καὶ παπύρου. Ὅτι τὰ λίαν δύσπαστα φύλλα τῆς «*Imperata cylindrica*» εἶναι ἰδιαζόντως κατάλληλα πρὸς κατασκευὴν διαφόρων πλεγμάτων εἶναι καὶ νῦν ἔτι γνωστὸν, χρησιμοποιοῦνται μάλιστα ὡς ἐκ τούτου γενικῶς πρὸς πλοκὴν λίαν στερεῶν ψαθῶν, πρὸς στεγασμὸν θερινῶν καλυβῶν κ.τ.λ. Ἐπὶ τῆς νήσου Πάρου εἶναι ἡ *Imperata* λίαν ἀφθονος καὶ τὴν ὀνομάζουσι *Βούτομο*, ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπέστην κατὰ τὴν τελευταίαν περιήγησίν μου τῶν νήσων, καὶ τὴν μεταχειρίζονται πρὸς ἐπιστέγασιν τῶν ἀνεμομύλων.³

Ἄλλοτε φυτόν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχον μετὰ τοῦ ἡμετέρου σιτηροῦ εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου⁴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Στρώγγρος μαρικὸς* ὡς συνώνυμον τοῦ θρόνου ἀναφερόμενον, ὅπερ ὅμως κατὰ τὸν Θεόφραστον⁵ λέγεται ἄθρονον, καὶ ὅπερ ὁ Sprengel⁶ καίτοι ποσῶς δὲν συμφωνεῖ ἢ περιγραφήν θεωρεῖ ὡς *Solanum Sodomæum*, ὁ δὲ Fraas⁷ δικαίως θεωρεῖ ὡς *Datura Stramonium*.

[Μετάφρασις O. A. P].

Θ. ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΪΚ.

Φίλος παλαιὸς τῆς «Ἐστίας», βοτανολογῶν νῦν ἐν Γερμανίᾳ, ὑπόσχεται νὰ χρησιμοποῖ ἑνίστε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ χάριν τῆς παλαιᾶς φίλης. Ἡ σύνταξις τῆς «Ἐστίας» γνωρίζουσα πόσῳ ὑστεροῦμεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐν γένει γνώσεις καὶ ὅποια πληθὺς ὁμοίων γνώσεων διαδίδεται καθ' ἑκάστην δι' ὁμοίαν δημοσιευμάτων ἐν τῇ περὶ ἡμᾶς Εὐρώπῃ, κυρίως δὲ διὰ τῶν περιοδικῶν, εὐχαρίστος θέλει πάντοτε καταχωρίζε τὰς βοτανικὰς ἢ ζωολογικὰς διατριβὰς τοῦ Ξενοφάνους, καθόσον μάλιστα τὰ ἐπιστημονικὰ ταῦτα ζητήματα θέλουσιν εἶσθαι ἐκάστοτε προσηρμοσμένα πρὸς τὰς γνώσεις τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐστίας».

Σ. Τ. Δ.

Σκέψεις

ΕΠΙ ΤΗΣ ΡΑΧΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΜΗΛΟΥ

Πάντες γνωρίζουσιν, ὅτι ὁ ὕβος, ὃν φέρει ἐπὶ τῆς ράχεως ἡ κάμηλος, ἀποτελεῖται ἀπὸ στρώμα λίπους ὑπὸ τὸ δέρμα ἐν ἀφθονίᾳ συσσωρευμένον,

1. Antholog. Palat. 9, 723

«Ὁ μόλιθος κατέγει με καὶ ἄ λιθος» εἴνεκα δ' ἂν σευ, πλάστα Μήρων, λωτῶν καὶ θρόνον ἔδρεπόμενα».

2. Euseb. Praepar. evangel. I. cap. X. Φοινίκων θεολογία, 36. «Ἐἰτέ φησι τὸν Ὑψουράγιον οἰκῆσαι Ὑρῶν καλύβας τε ἐπινοήσας ἀπὸ καλαμίου καὶ θρόνον καὶ παπύρον».

3. Πρὸβλ. καὶ Ἰωάν. Πρωτοδίδικου «Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης», ἐν Σμύρῃ 1866, σελ. 22. Ἐν Ἀττικῇ καλεῖται νῦν τὸ *Scirpus lacustris* ὑπὸ τοῦ λαοῦ Β ο ὄ τ ο μ ο. Περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τοῦ Β ο ὄ τ ο μ ο σ τοῦ Θεοφράστου δὲν ἐσχματίσα ἔτι γινώσκω.

4. M. med. IV, 74.

5. Hist. plant. IX, 44, 6.

6. Comment. σελ. 602.

7. Fraas, Synopsis Flor. class. σελ. 469.

καὶ ὅτι ὑπάρχουσι δύο εἶδη καμήλων, ἡ *μόνυθος*, φέρουσα ἐν φύμα, καὶ ἡ *δίθυθος* φέρουσα δύο. Τοῦτο ἡ μὲν ζῆ ἀπὸ τῆς δυτικῆς Ἀσίας μέχρι τῶν ἐνδοτέρω τῆς Ἀφρικῆς, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ καὶ βακτριανὴ καλουμένη, οἰκεῖ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν.

Συγγενὲς τῇ καμήλῳ ζῶον, πλὴν μικρότερον καὶ ἄνευ ὕβου, εἶνε καὶ ἡ *αὐχενία* ἢ *προβατοκάμηλος*, γνωστὸν ζῶον εἰς τοὺς ἀναγόντας τὸν *Ροβινσῶνα*, ἢ *λάμα*, ζῶτα εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ταύτης ἀπολελιθόμενα λείψανα εὐρέθησαν καὶ ἐντὸς σπηλαίων τινῶν ἐν Βρασιλίᾳ. Ἡ τε *κάμηλος* καὶ ἡ *αὐχενία* εἶνε ζῶα μηρυκαστικά καὶ τυλόποδα.

Οἱ ἐπὶ τῆς ράχεως ὕβοι τῆς καμήλου, παρέχοντες εἰς τὴν ὅλην μορφήν τοῦ ζῴου θέαν παράδοξον, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐθεωρήθησαν ὡς ἀληθῆς αἰνίγμα ὑπὸ τῶν δυσπίστον ἐκείνων κεφαλῶν, αἰτινες ἤρνούντο νὰ κατανεύσωσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αἱ κάμηλοι ἀνέδυσαν οὕτως ἀπὸ τῆς γῆς, φέρουσαι λιπώδη ἐπίππια ἐπ' ὤμων, μόνον ὅπως χρησιμοεύσωσι τῷ ἀνθρώπῳ. Ὅσα ἢ δυσπιστία εἰς τὸν βίον εἶνε δεῖγμα ἢ κακῆς κοινωνίας ἢ κακοῦ χαρακτῆρος, τόσῳ θεωρεῖται αὕτη ἀρετὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἅτε προκαλοῦσα ἐπὶ τῶν ἀμφιβόλων ὑποθέσεων τὴν ἐρευναν, καὶ τὴν ταύτην διαδεχομένην πειθῶ διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πειραμάτων.

Εἰς τοιαύτην τινὰ ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀρχῆθεν μορφῆς τῆς καμήλου χρωστοῦμεν τὰς εὐθὺς ἀνακοινουμένας παρατηρήσεις διαφόρων φυσιολογῶν, καὶ τὰ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἐξαγόμενα πορίσματα, ἅτινα εἶνε τοσοῦτω ἔλλογα ὥστε οὐδεμίαν καταλείπουσι περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν ἐν τῷ νῷ ἀμφιβολίαν.

Καθηγητὴς τις ἐν Γενούῃ, ἐρευνήσας ποτὲ τὴν ράχιν ἀχθοφόρου, εὗρεν ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἀκριβῶς ἐφ' ἧς θέσεως ἐστηρίζετο τὸ βάρος τοῦ φορτίου, λιπώδες στρώμα, ἔχον τὸ μέγεθος πυγμῆς, ὅπερ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀχθοφόρου ἦτο τὰ μάλιστα αὐτῷ χρήσιμον. Τὸ πρᾶγμα ἀνεκοινώθη τοῖς φίλοις ἰατροῖς, αἱ δὲ ὑπὸ τούτων ἐπὶ διετίαν γινόμεναι ἐρευναι κατέδειξαν ὅτι ἐπὶ 72 ἀχθοφόρων οἱ 4 εἶχον τὸν λιπώδη ὕβον, οἱ δὲ ἡμίσεις τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ ἐστεροῦντο μὲν τούτου, εἶχον ὅμως ἀκριβῶς κατὰ τὴναὐτὴν χώραν τοῦ σώματος μάλλον ἀνεπτυγμένην τὴν ἀκανθώδη ἀπόφυσιν τῶν θωρακικῶν σπονδύλων, μετὰ σκληρύνσεως καὶ παχύσεως τῶν περὶ αὐτὴν ἀπαλῶν μορίων μέχρις ὑπὸ τὸ δέρμα.

Τὸ πλάσμα τοῦτο ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ἀχθοφόρων εἶνε τόσῳ γνωστὸν ἐν Γενούῃ, ὥστε φέρει παρ' αὐτοῖς καὶ ἴδιον ὄνομα.

Ἐὰν λοιπὸν σκεφθῶμεν ὅτι ὀλίγα μόνον ἔτη ἀχθοφορίας τροποποιοῦσιν οὕτω τὰ νῶτα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁμοίον τι ἐν μείζονι βαθμῷ, τῶν αἰῶνων παρερχομένων, συνέβη καὶ παρὰ ταῖς καμήλους, παρ' αἷς

βεβαίως προστίθεται πρὸς τῆ μηχανικῆ ταύτη πράξι καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς κληρονομικῆς τάσεως καὶ ἡ τῆς φυσικῆς διαλογῆς; Διότι κατ' ἀρχάς οἱ κύριοι τῶν ἐθεώρησαν ὡς καταλληλότερα τὰ ζῶα ταῦτα πρὸς χρῆσιν, διότι ὑπάρχει ἤδη φύσει ἐπὶ τῆς βράχως αὐτῶν ἐπιφάνεια ὀμαλὴ ἐπιππιονεὶδῆς κατάλληλος πρὸς ἐπίθεσιν φορτίων, ἐνῶ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον εἰς τὰς ἐχούσας τὴν βράχιν λείαν καὶ ἐπικλινῆ καὶ εὐολίσθητον αὐχενίας ἢ λάμας.

Κατ' ἄλλας ἐπίσης νεωτάτας ἐρύννας ἢ κάμηλος, ὡς ἐκ τῶν ἀνατομικῶν αὐτῆς χαρακτῆρων, ἀνήκει εἰς εἶδη ὁμοία πρὸς ἀρχαιοτάτα γένη ὀρυκτῶν τινῶν ζῶων καὶ ἐπομένως εἰνε καὶ αὐτῆ ζῶον ἀρχαιοτάτον, νῦν δὲ ἀπαντᾷ μόνον ὡς ζῶον ἐξημερωμένον καὶ ἐν μεγίστῳ ἀριθμῷ. Ὑπόκειται δηλ. εἰς δύο συνθήκας, αἰτίνας, κατὰ Darwin, προάγουσι τὰ μέγιστα τὴν μεταβολὴν τῶν εἰδῶν. Πρὸς τούτοις ἡ κάμηλος ζῆ εἰς τὰς θερμὰς ἐκείνας χώρας τῆς γῆς (Ἰνδίας, Ἀφρικὴν), ἐνθα καὶ ἄλλα ζῶα, πρόβατα, ὁ ζεβού (ἰνδικὸς βοῦς) καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται συνήθως διὰ τὰς συσσωρεύσεις λίπους ἐπὶ χωρῶν τινῶν τοῦ σώματος. Ἐνῶ δὲ ἀγνοοῦμεν τοὺς ἀμέσους ἀγρίους συγγενεῖς τῆς καμήλου (τοῦλάχιστον δὲν τοὺς γνωρίζομεν ὀριστικῶς), οἱ ὀρυκτοὶ αὐτῆς πρόγονοι ἀνευρέθησαν εἰς ἐκείνας τὰς χώρας, ἐνθα οὐ μόνον ζῆ ἢ λάμα, ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερον, καὶ τὸ ἄγριον συγγενὲς τῆ καμήλῳ γένος τῶν αὐχενιῶν, οὐανάκο ἢ γουανάκο καλούμενον. Τούτου δ' ἕνεκα δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀσάφεια ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τῆς καμήλου.

Μεταξὺ τοῦ ἡμέρου εἶδους τῶν καμήλων ὑπάρχει ἐν Ἀραβίᾳ φυλὴ τις ὀνομαζομένη μαχαρί, ἣτις, ὅπως δηλοῖ καὶ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα, εἶνε κάμηλος ἀνευ ὕβου, στερεῖται ὄλως τοῦ λοιποῦ στρώματος, καὶ τῆς ἐλαφροῦς διογκώσεως τῆς ἀκανθώδους ἀποφύσεως τῶν σπονδύλων τῆς ἀπαντώσεως εἰς τοὺς φορεῖς, καὶ χρῆσιμεῖ μόνον πρὸς δρόμον. Ὁ λιπώδης ὄγκος δὲν ἀνευρίσκεται ἐπίσης οὐδὲ κατὰ τὴν προκεχωρημένην ἡλικίαν τῶν ἐμβρύων τῶν καμήλων, φθίνει δὲ ὄλως καὶ εἰς τὰς ἐνήλικας ἐξ αὐτῶν μετὰ μακρὰν νηστείαν. Ὅ,τι δὲ μάλλον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς εἶνε ὅτι ἐν τῆ κεντρῷᾳ Ἀσίᾳ ἀνευρέθησαν νεωστὶ καὶ κάμηλοι, θεωρηθεῖσαι μὲν τὸ κατ' ἀρχάς ὡς ἄγριοι, πιθανῶς ὁμως οὕται εἶδος ἐξηγηριωμένον, ἀφ' ἀπασῶν δὲ ἠλλείπουσι σχεδὸν ἐντελῶς οἱ ἐπιβράχιοι ὕβοι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν γονάτων τυλώματα.

Ἀλλὰ δειχθέντος πόθεν οἱ ὕβοι τῆς καμήλου ἐσχηματίσθησαν, τίνι τρόπῳ θὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ὑπαρξίν καμήλων δὴ ὕβων καὶ καμήλων μονύβων;

Καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἐξηγεῖται ἀπλοῦστατα διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐτέρων φυσιοδιδῶν, καθ' οὓς ὁ ἀπλοῦς ὕβος εἶνε παραμόρφωσις τοῦ διπλοῦ, ὅστις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς μονύβους καμήλους,

ἀλλ' ἀτελέστατα ἀνεπτυγμένοι καὶ ἠλλειμματικοί. Πιθανῶς δὲ οἱ δύο ὕβοι ἐγεννήθησαν ὡς ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐγένετο ὁ μερισμὸς τοῦ βάρους τοῦ πρωτογόνου ἐπιππίου ἐπὶ τῆς βράχως τῆς λάμας ἐκείνης ἣτις σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθη εἰς κάμηλον, καὶ ὅστις ἔσχεν ὡς συνέπειαν διὰ τοῦ διπλοῦ ὑποσπρίγματος διπλὴν λίπους συσσωρεύσειν. Βραδύτερον, εἰς πολλῶ μεταγενεστέρῳ χρονικῆν περίοδον, μεταβλήθέντος τοῦ εἶδους τῆς φορτώσεως καὶ τῆς διασάξεως τοῦ ἐπιππίου, οὕτω ἐτροποποιήθη ὁ δεύτερος ὕβος, σμικρυνόμενος, ὥστε ἐπὶ τέλος ὄλως ἐξηφανίσθη. Πῶς δὲ πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ τεχνητὴ παρέμβασις τοῦ ἀνθρώπου, ὑποδεικνύει τὸ γνωστὸν γεγονός, καθ' ὃ καὶ σήμερον ἔτι οἱ Τουρκομάνοι ἀκρωτηριάζουσιν ἕνα τῶν ὕβων τῶν ἄρτιγενῶν καμήλων, ὅπως καταστήσωσιν αὐτὰς εὐχρήστους ὡς ζῶα φορτηγὰ. Καθίσταται λοιπὸν ἔτι πιθανώτερον ὅτι κατὰ τὰς ἀπωτάτας ἐκείνας ἐποχάς, καθ' ἃς τὸ σάγμα εἶχεν ἤδη τροποποιηθῆ, οἱ ἄνθρωποι προὔτιμων καμήλους, ὧν τὸ ἐν τῶν φυμάτων εἶχεν ὄγκον μικρότερον, καθόσον οὕτω προὔλαμβάνετο ἐγγχείρησις, ἣς τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶνε πάντοτε ἐπιτυχές. Οὕτω διὰ τῆς διπλῆς ταύτης διαλογῆς ἐτροποποιήθη καὶ πάλιν διὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑπ' αὐτοῦ τούτου πλασθεῖσα ἀνωμαλία. Ἐὰν δ' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων, πρὸ 2000 ἐτῶν, ἡ κάμηλος παρίσταται φέρουσα τελείους ὕβους προσκτόμεθα νέαν ἀπόδειξιν τῆς πικραρχιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πιθανοποιεῖται δὲ οὕτως καὶ ὅτι ἡ κάμηλος ἦτο τὸ πρῶτον ἡμερωθὲν φορτηγὸν τοῦ ἀνθρώπου ζῶον. Ἐπειδὴ δὲ τέλος τὸ ἀρχικὸν εἶδος τῆς καμήλου δέον κατὰ Cope ν' ἀναζητήσωμεν ἐν Ἀμερικῇ, προσκτᾶται ἐκ τούτου μείζονα πιθανότητα ἢ θεωρία, καθ' ἣν οὐ μόνον πολλὰ τῶν ἡμετέρων οἰκιακῶν ζῶων καταγόγονται ἀπὸ τοῦ Νέου Κόσμου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ φυλὰ αὐτῶν.

Ἡ λέξις κάμηλος σημαίνει ἀραβιστὶ φορεὺς (ἐκ τοῦ hamel=φέρειν). Ἐκ τῆς ἀραβικῆς δὲ λέξεως, ἐξ ἣς ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ὄνομα τῆς καμήλου, παρήχθησαν καὶ ἡ νεοελληνικὴ λέξις χαμάλης καὶ τὸ ταυτόσημον γενοῦν ἡμισιον camallo (ἄχθοφόρος) ὀνόματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ βαστάζειν βάρη.

Ὁ λιπώδης ὕβος τῆς καμήλου λύει καὶ ἕτερον ἀνθρωπολογικὸν ζήτημα.

Αἱ γυναῖκες τῶν Ὀττεντόττων, ὡς γνωστὸν, φέρουσι φύσει ἐπὶ τῶν γλουτῶν εἶδος λιπαρῶν προσκεφαλαίων, ὅπερ ὁ Fritsch ἀνεκάλυψε καὶ εἰς τὰς γυναῖκας διαφόρων ἄλλων γειτονικῶν φύλων. Ὁ φυσιοδίφης ὁ ποιήσας τὰς ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν καμήλων παρατηρήσεις ἐξήνεγκε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ λίπους ὑπὸ τὸ δέρμα τῶν Ὀττεντοττίδων ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν γνωστὴν ἐξίν τοῦ φέρειν τὰ βρέφη ἐπὶ νώτων κατὰ τὰς οἰκιακὰς καὶ ἀγροτικὰς ἐργασίας, ὅτε

τὰ φυσικά ταῦτα προσκεφάλαια ἐχρησίμευον ὡς φορητὰ λίκινα ἢ ὡς παιδοφόροι κάλαθοι.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη λαμβάνει μείζον κύρος ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οἱ Ὀπτεντότται, ὅπως καὶ αἱ κάμηλοι εἶνε εἶδος ζῶντος τινος ἀπολιθώματος ἢ μάλλον λειψάνου τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι σήμερον διατηρηθῆν, ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς μακροῦς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ἐτροποποιήθη σημαντικώτερον. Μετὰ δὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ λιπώδους στρώματος καὶ παρὰ τοῖς ἀχθοφόροις ἐπικυροῦται ἐντελῶς ἡ ἀνωτέρω ὑπόθεσις, καθόσον μάλιστα ὁ **Fritsch** ἀνεκάλυψε νεωστὶ παρὰ τοῖς Ὀπτεντότταις ἑκτακτον τάσιν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μυῶν τοῦ δέρματος καὶ πρὸς κατάθεσιν ὑπ' αὐτὸ καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα λίπους· τὸ δὲ λίπος τοῦτο φθίνει ἄμα ὡς οἱ ἄνθρωποι νηστεύσωσιν ἐπὶ μακρὸν, καταλείπουμένων ἐπὶ τοῦ δέρματος πτυχῶν καὶ βαθειῶν αὐλάκων, αἵτινες καὶ εἰς τοὺς μὴ παρήλικας παρέχουσιν ὄψιν ἡλικίας προδεδηκίας.

Εἶνε δὲ λίαν φυσικὸν ὅτι ἡ ἀδιάκοπος πίσις θέλει προκαλέσει μείζονα λίπους συσσώρευσιν εἰς φυλὴν, ἐν ἣ τὸ λίπος σχηματίζεται τὰχιστα καθ' ἅπαν τὸ σῶμα. Οὕτω δὲ κατ' ἀνάγκην σχηματίζεται νέον ὄργανον, ὅπερ πρὸς τοῖς προτερήμασι, ἅτινα παρέχει τῇ μητρὶ πρὸς ἀκόλυτον ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, φέρει καὶ ὅλας τὰς συνθήκας τῆς κληρονομικῆς διαδόσεως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἐν Βόνην.

ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ.

Ἡ ἐξωτερικὴ διοίκησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε σχετικῶς ἀσυντελής, ἂν μὴ συνυπάρχη καλὴ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διοίκησις. Ὁ χειρότερος δούλος δὲν εἶνε ὁ ὑποτασσόμενος εἰς δεσπότην, ἀλλ' ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀμάθειαν, τὸν ἴδιον ἐγωῦτμόν καὶ τὴν ἰδίαν πονηρίαν. Τὰ ἔθνη τὰ συγκροτούμενα ὑπὸ τοιούτων ἀνελευθέρων καὶ κακῶς ἀνατετραμμένων πολιτῶν δὲν ἀπελευθεροῦνται μόνον διὰ τῆς ἀλλαγῆς δεσποτῶν καὶ νόμων· ἐνόσω δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ὀλεθρία πλάνη, ὅτι ἡ ἐλευθερία ἀποκτάται διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς κυβερνήσεως, εἶνε ἀναντίρητον ὅτι αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ θέλουσιν ἀποθῆ ἀνωφελεῖς καὶ ἐρήμιοι, καὶ ὅτι θέλουσιν ἐξαφανισθῆ ὅπως καὶ τὰ πρόσωπα τὰ ἀλληλοδιαδόχως ἀναφαινόμενα εἰς τοὺς μαγικὸς τῶν παιδῶν φανούς. Τὰ θεμέλια τῆς ἐλευθερίας ἀνάγκη πάσα νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος, ὅστις εἶνε ἡ μόνη βεβαία ἐγγύησις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου. Ὁ Ἰωάννης Στούαρτ Mill παρατηρεῖ ὅτι «καὶ αὐτὸς ὁ δεσποτισμὸς δὲν παράγει τὰ χειρίστα αὐτοῦ ἀποτελέσματα ἐνόσω ὑπάρχει προσωπικὴ πρωτοβουλία· πᾶσαν δὲ δύναμιν καταβάλλουσιν τὴν προσωπικὴν ταύτην ἐνέργειαν καλῶ δεσποτισμὸν, οἷονδ' ἡ ποτε ἔτερον ὄνομα καὶ ἂν φέρη».

Παρὰ τοῦ κ. Χ. Βουρδουμπάκη ἐδόθη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον κρητικὸν δημῶδες ἄσμα, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς ἀνεκδότου βιογραφίας τοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 στρατάρκου τῆς Κρήτης Ρούσου Βουρδουμπά ἢ Βουρδουμπάκη, εἰς ὃν ἦτο ἰδίως προσφιλεῖς καὶ ἦτοτε συνοδευόμενον ὑπὸ δεξιῷ λυριστοῦ κατὰ τὰς ὥρας τῆς εὐθυμίας του, μάλιστα κατὰ τὴν ἀνάπαυαν ἐν καιρῷ πολέμου. Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΔΗΜΩΔΕΣ ΑἶΣΜΑ

Πόσο γλυκὺς ὁ θάνατος 'ς τὴν βράσι τοῦ πολέμου
ἔχει λαμπάδα τὴν τιμὴν, τὴν δόξα γιὰ Δεσπότη
καὶ τοῦ πολέμου τὸν καιπὸ ἕμορφοςάβανό του.
Τὴν μυρωδιὰ τοῦ μπαρουτιοῦ γιὰ μουσχολίβανο 'χει,
ἔχει γιὰ μνήμα ποῦ πατοῦ τὸν τόπον οἱ λεβέντες
εἶνε τὸ χῶμα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας.
Αὐτοῦ φυτρώνει τὸ δέντρο αἰματοποτισμένο
ἔχει τὰ φύλλα πράσινα καὶ μυρωδάτα τ' ἄνηθ'
ἀντρεύεται ποῦ μωρισθῆ κ' ὄλος καρδιὰ γεμίζει.
Εἶδα τὸν 'σχιλο τοῦ βοσκοῦ ποῦ β'γάκε ἀπ' τὰ φύλλα
εἶν' ὁ βοσκὸς μου ποῦ πεσε 'ς τῆς Κρήτης τ' ἀνηφόρι,
ἀπ' ἧς σὲ Τούρκους εἴκοσι ἐχόρτασε τὸ χέρι.
Μαντατοφόρος στάλθηκε ἀπ' τὸσους ἀνδρειωμένους
ὡς εἶδαν καὶ κατέβαινε τρεχάτος εἰς τὸν ἄδη,
— Γυάφρε πῶσω, γλακιτικί, τὸ φωνιάζαν μεγάλα,
πὲς τοὺς 'ς τὸν Ἄδη κλεισθήκαν καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀνέβουν
παρέλυσαν τὰ χέρια των, τὰ πόδια των κοπήκαν
τὰ κρέτα των ἐσάπησαν, τὰ κόκκαλά των λυώσαν.
Σκουλήχους πλήθος ἔχουσιν καὶ παντικὸς καὶ φείδια,
δὲν τοὺς ἀφίνου μὲς σιγμῆ ἀνάπαισι νὰ ἴδουσι,
τοὺς λέγουν, εἶν' οἱ κάτοικοι τοῦ κάτω μέρου Κόσμου.
Βαστάτε τοῦπαν δυνατὰ ὅσο 'μπορεῖτε 'πάνω
ποῦχετε ἴλιω λαμπερὸ καὶ οὐρανούς γαλάζιους,
νύκτας μὲ τοὺς ἀυγερινούς καὶ μ' ἄστρα στολισμένας.
Ἐκεῖ 'ναι κάτω σκοτεινὰ καὶ μουχλιασμένα μέρη,
κ' ἀκόμη δὲν τοὺς δώκασι τὴν θέσι ποῦ τοὺς λέγα
γιὰ δῶρο τῆς παλληκαριάς, τῆς πίστης μας στεφάνια.
Δὲν εἶν' ψυγαῖς ποῦ φωνιάζαν μόνον 'ναι τὰ κουφάρια,²
λαψήκαν σπλάγγνα³ εἰς τὴν γῆ 'ς τοῦ τούρκου τὴν κιάρα,
λυποῦνται πῶς χωρίσθησαν τοῦ ψεύτη τοῦτου Κόσμου.
Μ' ὅποιος 'ς τὴν γῆ ὅπου πατεῖ καὶ σπλάγγνα συλλογᾶται,
ποτὲ δὲν κατεχέρησε κιανὲν μεγάλο πρᾶγμα·
ἡ δόξα μὲ τὸ θάνατο σφικτὰ συμπορατοῦσι.
Τῶν ἀνδρειωμένων ἡ ψυγαῖς ἀπ' ἧς τὴν πλάσ' ἄφηκαν,
ἀνέβηκαν εἰς τὸ δέντρο τὸ 'ματοποτισμένο
καὶ χεροπὰ μᾶς εὐλογοῦν, τὸν πύλεμον θωροῦσι.
Βάλε σὺ, Μάρκο, βάλε μας, νὰ πλοῦσιν οἱ λεβέντες
φέρε τὴν πλάτη τοῦ σακκοῦ κοντὰ μου, Ἄναγνώστη,⁶
τίνος τὸ μνήμα ὅα φανῆ ἀνδρειωμένους πάλι.
Ἐλ' Ἄναγνώστη, κῦτταξε γιὰ δὲς αὐτὸ τὸ μνήμα,
πόσο μεγάλο φαίνεται, ποῖς εἶδε τίνος νᾶνα:
θαρρεῖς πῶς εἶν' τοῦ Ἰζελεπή⁷ ὅμοιον σὰν κ' ἐκεῖνο
Μὰ φέρε, Μάρκο, φέρε μας, γέμισε τὴν κανάτα
δὸς τ' Ἄναγνώστη γιὰ νὰ πῆ καὶ παῦσ' ὁ λογιζμὸς του,
ποτὲ δὲν θ' ἀποφύγωμε τὴν βούλησι τῆς μοίρας.
Φέρε νὰ πλοῦμε συντροφιὰ γιὰ τὴν ταχέια ποῖς ἔφερε
κ' ἡμᾶς 'ς τὸν Ἄδη δὲν ἴδου νὰ παρηγορηθοῦσι,
πῶς πέσαμε κ' ἡμεῖς μ' αὐτοῦς γιὰ τὴν ἐλευθερία

* Ἄχου! καυμένε Ἰζελεπή, καὶ ποῖς δὲν σοῦ θυμάται
τὰ νεάτα σου καὶ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν μορφὴν σου διάμα.
Ἐσὺ δὲν ἔγγιγες 'ς τὴ γῆ, εἶχες φτερά 'ς τὰ πόδια,
μὰ ἡ μπάλα γρηγορώτερη σὲ πήρε ἀπ' ἐμπρός μας.
Ἄναθεμά σε, θάνατε, πόσο σκληρὸς ὁποῦσαι
μὴτ' ἐμορφιάς ἐσὺ θωρεῖς, μὴτ' ἀνδρείας καμάρι.
Γρήγορα μᾶς ἐμίσησε, μᾶς ἄφησε μονάχους
νὰ πολεμοῦμε τὴν Τουρκίαν ποῦ μετροῦμὸ δὲν ἔχει,
μὰ ἕνας ἕνας ἀπὸ μᾶς μετρίεται καὶ λογάται.

1. Γλακιτικῆς λέγεταί ἐν Κρήτῃ ὁ ταχύπους. 2. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐν Κρήτῃ ἐννοοῦν τὸν σκελετὸν τοῦ ὄρακος, τὸ σῶμα. 3. Τὰ τέκνα. 4. Τὸ σῶμα. 5. Σηματοφόρος τοῦ Ρούσου. 6. Τινὲς λέγουν ὅτι οὗτος ἦτο υἱὸς του, εἰκοσθετῆς καὶ ὄρακος, τὸν ὅπουον στρατεύοντα ἀπέλασε κατὰ τὸν ἐν Σελίνω πόλεμον· ἄλλοι οἱ ἦτον ὁ διάσημος ὄπλαρχηγὸς Ἄναγνώστης Πρωτοπαπαδάκης ἐκ Σιφίου τῶν Σφακίων, μετὰ τοῦ ὁποίου διεπραξέ τὰ μεγαλεῖτερα στρατιωτικὰ κατορθώματα. 7. Ὁ Γ. Δασκαλάκης, διάσημος ὄπλαρχηγος.